

TƏSVİRİ SƏNƏT

UOT: 7-730

ORCID: 0009-0001-4326-7704

DOI: <https://doi.org/10.52094/3005-9941.46.2024.045>

Məryəm Mənsim qızı Kazımova
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti
Təsviri incəsənət və OTT kafedrasının baş müəllimi,
sənətsünəşliq üzrə fəlsəfə doktoru
E-mail: mmk74@bk.ru

AZƏRBAYCAN HEYKƏLTƏRAŞLIĞINDA AĞAC MATERIALINDAN YARADILAN ƏSƏRLƏRİN BƏDİİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Xülasə: Məqalədə Azərbaycan milli heykəltəraşlıq sənətində ağac materialında yaradılan sənət əsərlərinin bədii-estetik xüsusiyyətlərindən söz açılır. Dünya incəsənətində ağac heykəltəraşlığının inkişaf tarixi qədimdir. Ölkəmizdə isə realist məzmunlu heykəltəraşlıq sənətinin inkişafı müasir dövrə təsadüf edir. Təqdim edilən məqalədə məhz müasir dövrdən bu sadə materiala istinad edən bir sıra görkəmli heykəltəraşlarımızın yaradıcılıq irsinə nəzər salınır. Ağac materialında dəyərli əsərlər yaradan peşəkar sənət nümayəndələrinin heykəltəraşlıq əsərləri təhlil edilir. Təsviri sənət tariximizin zənginləşməsində xidmətləri olan İbrahim Zeynalov, Tokay Məmmədov, Elmira Hüseynova, Ömər Eldarov və digər sənətkarların bu təbii materialda özünəməxsus bədii üslubu və texnikası araşdırılır. Heykəltəraşların yaradıcılığında üstünlük təşkil edən portret janrı ilə yanaşı sərbəst mövzuların kompozisiya həllində ağac materialının təbii faktura, dekorativ əlamətlərinin rolu təhlillər zamanı vurğulanır. Ağac təbiətin canlı materialıdır. Ağac heykəltəraşlığında bəzən hamar, bəzənsə qeyri-səlis oymalarla obrazın daxili aləmi və xarici görkəmi vəhdət yaradaraq xarakterin açılması, hissələrin aydın ifadəsinə imkan yaradır.

Açar sözlər: heykəltəraş, ağac materialı, plastika, portret, bədii obraz, janr.

Qədim dövrlərdən heykəltəraşlıq nümunələrinin hazırlanmasında müxtəlif təbii materiallardan istifadə olunub. Tarixən bəlli olan daş, sümük kimi əsas materiallarla yanaşı heykəltəraşların yaradıcılığında yan keçməyən sənət materiallarından biri müxtəlif ağac növləridir. Tişə sənətində mülayim xarakterli bu materialın bədii imkanları tükənməzdir. Belə ki, ağac materialında obrazın plastik ifadəsi fiziki və təbii dekorativ əlamətlər sayəsində özünəməxsus bədii çalarlar qazanmış olur.

Ağac materialının tarixən xalq məişətində müxtəlif əşya və avadanlıqların hazırlanmasında əhəmiyyətli rol oynaması danılmazdır. Həmçinin musiqi alətləri üçün, me-

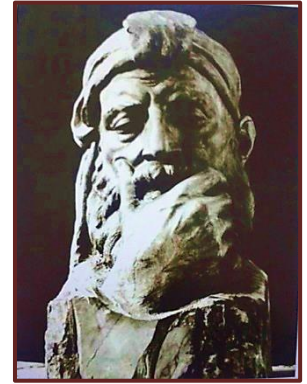
marlıqda qapı, pəncərə və s. bu kimi hissələrdə, konstruktiv, dekor məqsədilə istifadə olunub. Dəzgah heykəltəraşlığında isə bu materialın rolu realist üslubda, fərqli xarakterli obrazların axtarışı, dolğun, bitkin portretlərin yaradılmasından ibarətdir.

Ağac materialında heykəltəraşlığın inkişafı incəsənət tariximizdə müasir dövrdən aktualdır. Hər bir ağac növünün təbii rəngi, teksturası və möhkəmliyi peşəkar yanaşmayla rəssamlarımız tərəfindən zamanla dəyərləndirilib. Belə ki, XX əsr Azərbaycan incəsənətində bir sıra tanınmış heykəltəraşlar bu materiala dəfələrlə müraciət etmişlər. Dəzgah heykəltəraşlığının portret janrında görkəmli şəxsiyyətlərin, tanınmış və sıradan insanların obrazları ağac materialında əbədiyaşarlıq qazanıb. Tişə sənətkarlarımız ağac üzərində məzmunca digər materiallardan heç də geri qalmayan, üçölçülü formalarla tipikliyi, obrazlığı, xarakteri vurğulayan uğurlu əsərlər ərsəyə gətiriblər. Görkəmli heykəltəraşlarımızdan Tokay Məmmədovun, İbrahim Zeynalovun, Ömər Eldarovun, Həyat Abdullayevanın, Elmira Hüseynovanın, ağac materialında yaratdığı əsərlər orijinallığı ilə yaddaqalandır.

Milli tişə sənətkarları arasında Tokay Məmmədovun hələ gənc yaşlarından bu materialda yaradıcılıq dəst-xətti peşəkarlıq cəhətdən uğurlu olub. Sənət adamlarının daima diqqət mərkəzində olan Nizami Gəncəvinin bədii obrazına T.Məmmədov məhz ağac materialında müraciət edib (*şək.1*) Nizaminin ağacdan oyulan düşüncəli görkəmi olduqca real və təbiidir. Şairin mənəvi aləminin zənginliyini yansıdan ahəngdar cizgilər müdrik insanın simasında ümumiləşdirilmişdir. Çənəyə dayanan sağ əlin forması anatomik xırdaqlarla yanaşı, ümumi portretə ifadəlilik verən əsas elementlərdən biridir. Geniş alının rəvanlığını pozan dərin qırıqlar, önə dikilən susqun, dalğın nəzərlər potik ruhlu müdrik şairin dolğun obrazıdır. Heykəltəraş tarixi şəxsiyyəti elə klassik şairin əsərlərində adı keçən “*çalma*” adlı baş geyimində təsvir etməklə dövrə dair real təəssürat yaradır. Burada düzgün tapılan bədii forma obrazın xarakterini açaraq gerçəkliyi əks etdirir. F.Əbdürrəhmanaovun yaratdığı Nizami obrazına xas təm-

Şəkil 2.Şair Səməd Vurğunun portreti. Ağac.1957.

Şəkil 1. Nizaminin portreti. Ağac.1953.

kinliyi əks etdirən portret ağac materialında yeni bədii çalar qazanmışdır. Ağacdan yonulan heykəl hal-hazırda şairin adını daşıyan muzeydə nümayiş olunur.

Tişə ustasına Səməd Vurğunun obrazını ağac materialında iki dəfə işləmək müyəssər olub. Təbiət aşiqi Vurğunun elə təbiətin özü kimi hərarətli ağacdan oyulan ilk portretinə bədii dinamiklik xasdır (*şək.2*). Şairin surətində çox həssaslıqla ifadə edilən səmimiyyət, nəciblik kimi xarakterik keyfiyyətlər peşəkar ifaçılıq məharətinin nəticəsidir. Əsən mehın xə-

fifliyi Vurğunun ruhunu oxşayaraq onun sifət çizgilərində sezi-lən mülayim gülürüz çöhrəsi ilə həmahəngdir. Portretlə müqayisədə lirik şairin çiyinlərinin bilərəkdən həcmli və iri işlənməsi kompozisiyada mütənəsbliyə zidd olsa da, əsərdə rəmzi-estetik mahiyyətlidir.

Xalq şairi S.Vurğunun 1963-cü ildə ağac materialında tam fiqurlu heykəldə obraz vüqarlı və bir qədər dalğındır (şəkl. 3). Burada kompozisiya yenidən əsən küləyin fonunda həll edilib. T.Məmmədov zahiri cizgilərin oxşarlığını təkrarlamamış, şairin geyiminin formasını yumşaq və hamar səthlərlə vurğulamaqla portretin xarakterini açmağa nail olmuşdur. Əllərin səliqəli üst geyiminin yan ciblərində, irəliyə yönələn nəzərlərlə, pafosdan uzaq, sadə duruşda təsvir şairin ruhən azadlığının aydın şəkildə ifadəsidir. İnsana xas bu kimi nəcib keyfiyyətlərin ifadəsində seçilən ağac materialının özünəməxsus rolu vardır.

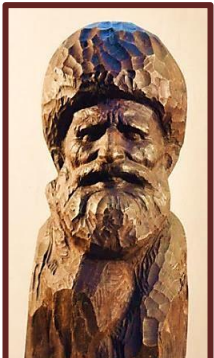
Sənətsünas C. Novruzova Tokay Məmmədovun yaradıcılıq irsinə dair portretlərə iki bədii məzmunlu forma axtarışı ha-kim olduğunu qeyd edir: “*Onlardan birinə sakit, təmkinli, digərlərinə isə böyük ekspressivlik, dərin dinamizm və cəsarət xasdır*” [1, s 39].

İstedadlı heykəltəraş 1963-cü ildə tünd rəngli ağacda adi qocanın deyil, dövrünün uzunömürlü insanının obrazını yaradır (şəkl. 4). Çoban qiyafəli Şirəli Müslümovun simasında maraqlı plastik forma axtarışları xırdalıqlara malikdir. Dərində qalan yuvarlaq gözlər, çatılmış qaşlar, nəzərə çarpaq yastı almacıq sümükləri dağlar qoynunda yaşayan bu ahıl insanın yaşına xas xarakterik əlamətlərdir. Qocanın başındakı metal papağı, çənəni tamamilən qapan gur saqqalı kompozisiyada milli xarakteri vurğulayan əsas elementlərdir. Burada hissələrin bir-biri ilə mütənəsbliyi, materialın xarakterik əlamətliliyi 163 yaşlı azərbaycanlının simanın sərtliyinə yumşaqlıq gətirərək ağac heykəldə əbədiləşib.

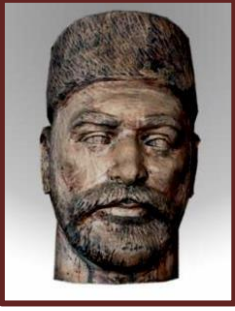
Müxtəlif materiallarda bir-birindən maraqlı əsərlər yaradan istedadlı heykəltəraşın ağac materialında insan obrazları rəngarəngliyə malikdir. Qrafika və rəngkarlığın müxtəlif növlərində çoxşaxəli yaradıcılıq potensialı Qəzənfər Xalqovun ağacdan yonulan portretində güclü realist ştrixlərlə vurğulanmışdır. İncəsənət adamının bədii obrazında xarakterik əlamətlərlərin peşəkar plastikası işıq-kölgə oyunu ilə əsəri yaddaqalan edir. Məntiqli baxışlarda cəsarətlilik, qətiyyətlilik və dəqiqliklə bərabər, mədəni insana xas alicənablıq aydın və seziləndir. Dairəvi ağac heykəldə peşəkarlıqla nəzərə alınan mütənəsblik, ölçülərin uyğunluğu, həcmnin ahəngdarlığı heykəltəraşın güclü fəza hissiyatına malik olmasını göstərir.

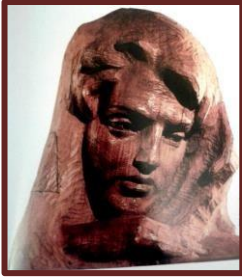
Şəkil 3. Səməd Vurğun.
Ağac. 1963

Şəkil 4. Şirəli Müslümovun portreti. Ağac. 1963.

Şəkil 7. H.Z. Tağıyevin portreti. Ağac. 1997.

Şəkil 5. Tələbə qız. ağac. 1965.

“Külək” və “Səhər” adlı lirik kompozisiyalarda heykəltəraş ümumiləşdirilmiş gənc qadın obrazlarına müraciət edib. “*Bu pozaya, silueta, jestin ifadəliliyinə tərəvətli xarakteristika vermək bacarığını təsdiqləyir. Bu rəmzi-aleqorik işlər formanın obrazlı təsirinin, kompozisiyanın ritmi ilə asanlıqla uzlaşdırılması bacarığı diqqəti cəlb edir*” [2, s.10]. “Külək” adlı əsərdə bükülü vəziyyət alan qadının saçları simasını qapayıb (şək. 6). Zərif görünüşlü obrazın sifət cizgiləri tamaşaçıya gizli qalsa da, plastikanın material boyu rəvanlığı, qadının vəziyyəti, onu əhatə edən soyuqluq əsərdə duyulası dərəcədə həssaslıqla işlənilib. Naməlum qəhrəmanın ağacdan yonulan heykəlinə onun zahiri əlamətləri əsən külək səbəbindən deyil, daxili iztirabın, dramatizmin nəticəsi olaraq belə tərzdə bədiiləşdirilib.

“Səhər” kompozisiyasında isə digər əsərdən fərqli olaraq günün başlanması gənc qadının obrazında daha təmkinli və rahat şəkildə, təbii dekorativ görünüşlü ağacı artıq hissələrdən “təmizlənməklə” yaradılıb. Fiqurun azad, cəsarətli pozası zərifliyi ilə klassikaya meyillidir. Hər iki əsərdə müəllif material üzərində tişə ilə heç bir əlavə faktura yeniliyi etmədən, formanın plastikasını və materialın özünəməxsus keyfiyyətlərini əsas götürmüşdür.

Görkəmli heykəltəraşımız xeyriyyəçi Hacı Zeynalabdin Tağıyevin portretini 1997-ci ildə, Müstəqillik dövründə ağac materialında işləyib (şək. 7). İ.Zeynalov yaradıcılığında əhəmiyyətli mövqeyə malik tarixi janrlı portret əsərlər üçün xarakterik əlamətlər dəzğah heykəltəraşlığından da yan keçməyib. Yumşaq səthlər xeyriyyəçinin nurani və təmkinli çöhrəsində xarakterik cəhətləri nəzərəcərpacaq dərəcədə artırıb. Bir

Şəkil 6. Külək. Qoz ağacı. 1988.

çox illərə imza atan Tağıyevin obrazı təntənəliliyi ilə deyil, milli səmimiyyəti ilə diqqəti cəlb edir.

Xaraktercə mülayim, mehriban və alicənab insan, Azərbaycanın görkəmli heykəltəraşı Ömər Eldarovun bənzərsiz yaradıcılığında monumental heykəllərlə yanaşı dəzgah heykəltəraşlığına dair əsərlərin incəsənət tariximizdə özünəməxsus yeri vardır. Belə işlər arasında ağacdan oyuqlar heykəllər məzmun müxtəlifliyi və plastik həllinin peşkarlığı ilə digərlərindən geri qalmır. Ağacın növlərini və onun xüsusiyyətlərini mükəmməl bilən heykəltəraşa bu material yaratdığı obrazların daxili dünyasını təkrarolunmaz plastik formalarda daha qabarıq əks etdirməyə sanki kömək edir.

Heykəltəraş fəlsəfi mənzərə janrının banisi Səttar Bəhlulzadənin obrazını tişə sənətinin texniki imkanları daxilində, ağac materialında iki dəfə işləyib. 1965-ci ildə Səttar Bəhlulzadənin heykəltəraş tərəfindən yaradılan bədii obrazı özünəməxsus plastik həlli ilə fərqlənir (şək.8). 100x85x60 ölçülü əsərdə boyakar rəssamın daxili aləminin yaradıcı yağısını xarakterik sifət cizgilərində, əllərinin formasında özünəməxsus ekspressivliklə əks etdirmişdir. Obrazın dinamik və emosional təsirini ağacın üzərində açdığı cəsarətli izlərlə artırmağa nail olmuşdur.

İkinci portretə S.Bəhlulzadənin rəssam olmasını, sənət dünyasını yalnız istedadlı insana xas ifadəli əllərinin forması onu tanımayan hər kəsə asanlıqla “diktə” edir (şək. 9). Ö. Eldarov təsviri sənət aləmində nəcib ruhlu həmkarının ağacdan yonduğu romantik surətini materialın mətninə uyğun məharətlə həll etmişdir. S.Bəhlulzadənin yaradıcılığını yüksək dəyərləndirən Xalq rəssamı deyir: “Səttar yalnız xalqımızın deyil, həm də Yaxın-Uzaq Şərqi, bütövlükdə türk dünyasının bənzəri az olan sənətkarlarından biridir” [3, s.24]. Hər iki əsər hal-hazırda Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyində mühafizə olunur.

1975-ci ildə “Zamanın dörd rəngi” adlı əsərində heykəltəraş qoz ağacının dörd rəng çalarından istifadə edib (şək.10). Hər bir rəngdə rəmzi olaraq qadın ömrünün

Şəkil 9.S. Bəhlulzadənin portreti. II variant. 1968.

müxtəlif çağları bədii əksini tapıb. Bu heykəllər vasitəsilə qadınların yaş dövrlərinin fizioloji əlamətləri, psixoloji xüsusiyyətləri maneralarda həssaslıqla canlandırılmışdır. Rəmzi olaraq qadın ömrü bahar, yay, payız və qış fəslilə eyniləşib. Əsər barə-

Şəkil 8.S. Bəhlulzadənin portreti. I variant.1965.

Şəkil 10. Zamanın dörd rəngi.Ağac.1975.

də tişə ustasının söylədiklərindən: *“Həyatda ən zərif, ən kövrək, ən naz sevən məxluq qadındır. Qadın lirikadır, musiqidir, gözəllik simvoludur. Bu çağa kimi yaranan və hələ yaranmayan bədii əsərlərin rəmzidir... Obrazlardan biri ömrünün qönçə dövrünü, çiçək, buta çağını yaşayır. Və nəhayət, gülin ətri tədrisən qeyb olduğu, ləçəkləri üzülüb düşdüyü kimi, o da yaşa dolur. Gözünün nuru azalır, alnını qırıqlar bürüyür... Dörd fəsil – əslində ömürlərin, yaş ölçüsünün estafetidir”* [3, s.24].

Şəkil 11. Dirijor Niyazi. 1984-cü il.

Hal-hazırda Milli Azərbaycan İncəsənəti muzeyinin sərgi salonunda nümayiş olunan dirijor Niyazinin portreti açıq rəngli ağac üzərində maraqlı süjet xətti ilə dinamikdir (şək.11). Klassik musiqi sənətkarının obrazı kompozisiyanın mərkəzində qollarını çarpazlaşdıraraq zəhimli nəzərləri yerə dikilmiş, siması gərgin və düşüncəli olmaqla ön plandadır. Heykəltəraş Niyazinin sağ və solunda onun dirijor sənətinə sahib yaradıcı, musiqiçi olmasını əllərinin epizodik həllində, siluetşəkilli daha bir portreti ilə arxa fonda oymaqla ikili obraz yaratmışdır. Mərkəzi qorelyefdə xarakterik sifət cizgiləri, uzunqollu geyiminin qırıqlarına qədər dəqiqliklə işlənən obraz reallığı, arxa fonun təsvirləri isə musiqçinin peşə fəaliyyətinin təxəyyülvəri obrazını əks etdirir.

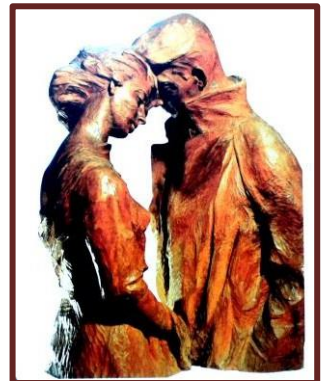
Sənətkarın yaradıcılığında ağac materialında işlədiyi kompozisiyalar mövzu cəhətdən rəngarəngdir. Məsələn, 1965-ci ildə iki fiqurlu “Neftçilər” adlı əsəri həmin illərdə təsviri sənətdə aktual olan peşə sahiblərinə həsr edilib. Ekspressivliyi ilə fərqlənən hər iki dənizçinin fiqurunu materialda kələ-kötür yonan heykəltəraş, bu kompozisiyada ağac materialının estetikasına fərqli səth oymaları ilə nail olur.

Görkəmli sənətkar Ö.Eldarovun ağac materialı ilə işlədiyi hər bir əsəri təkrarsız süjet xəttinə malik, rəssamın yaradıcılıq potensialının tükənməzliyini, dəzgah heykəltərəşliyində bədii təxəyyülünün hüdudsuzluğunu, müdrikliyini əks etdirir.

Azərbaycanda ağac materialında bədii-estetik dəyərli əsərlər yaradan qadın heykəltərəşlərimizin də əməyi az olmayıb. İncəsənətin heykəltərəşliyi kimi mürəkkəb və çətin növündə keçən əsrdə Elmira Hüseynova və Həyat Abdullayeva ağac materialında müxtəlif mövzulu bir sıra heykəllərin müəllifləridir. Xanımlara məxsus bu təbii materialda həssas duyğuların bu qədər real və səmimi şəkildə bədiiləşdirilərək əks olunmasının şahidi oluruq. Hər bir xanımın özünəməxsus dəst-xətti, mövzuya fərdi yanaşma tərzini və axtarışları bir-birindən fərqlənərək təkrarolunmazlığa malikdir.

Peşəkar dəzgah heykəltərəşliyində Həyat Abdullayeva müxtəlif materiallarda lirik mövzularda daha çox üstünlük verib. Müəllifi olduğu “Gənclik” adlı iki fiqurlu əsəri 1960-

Şəkil 12. Gənclik. Ağac. 1960

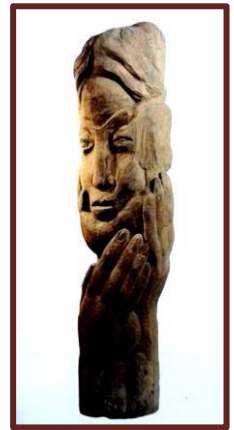
Şəkil 13. Azərbaycanlı qadın. Ağac. 1957.

cı ilə aid olsa da, mövzu və plastik həllin peşəkarlığı, səmimi hissələrin bu qədər şairanə əksi ilə müasir tamaşaçının diqqətini özünə cəlb edir (şək. 12). Qadın heykəltəraş insan ömrünün özünəməxsus tərəvəti ilə seçilən gənclik sevgisini əsən meh fonunda oğlanla qızın obrazında yansıtmışdır. Burada gənclik üçün xas olan çılğınlıq dinamik deyil, sakit qəhrəmanların qamətində, baxışlarında nikbin ruhda əks olunub. Təbii ki, heykəltəraşın ağac materialının texniki imkanlarını yaxşı bilməsi ənənəvi mövzunu yeni rakursdan, fərqli lirizmlə çatdırmağa imkan verib. “Sənətkar gəncliyin çiçəklənən saflığının unudulmaz hissini ağacda ifadə etməyə, bir neçə element vasitəsilə ağacın sıxlığını

“dəlib keçməyə”, onun fakturasını canlandırmağa cəhd göstərib” [5, s.34]. İnsan həyatının gənclik dövrü üçün aktual olan sevgi hissi mədəniyyətdə əbədi mövzudur. H.Abdullayeva daha uzunömürlü daş, qranit, tunc, mərmərdə deyil, daha yumşaq, bütün canlılar kimi nəfəs alan, böyüyən ağacda bu mövzunu işləməklə fərqlilik yaratmışdır.

Digər qadın heykəltəraşımız Elmira Hüseynova Sankt-Peterburqda rəssamlıq təhsili alıb Bakıya qayıtdığı ilk günlərdən cəsarətli kompozisiyalar yaradan sənətkar kimi tanınıb. E. Hüseynovanın “Azərbaycanlı qadın” adlı ağac materialında işlədiyi əsər yaradıcılığından daha çox realistik heykəltəraşlıq üslubuna tabe olan yeganə heykəllərdəndir desək yanılmırıq (şək. 13). Aydın sifət cizgilərinə malik, başına örtüdüğü saçaqlı örpəyini yüngülcə arxaya atan məğrur duruşlu bu qadın əməksevər azərbaycanlının ümumiləşdirilmiş obrazıdır. Keçən əsrin ideoloji fikri ilə həmahəng milli xarakterli portretin ağac materialda realist formalarda təcəssümü heykəltəraşın peşəkarlığını əks etdirir.

E.Hüseynovanın 1976-cı ildə “Analıq” adlı ağacdən yonduğu əsərində isə yeni forma axtarışı mövzunun daha sadə dillə çatdırılmasında həlledici rol oynayır (şək. 14). 110x40x40 sm ölçülü kompozisiyanın süjeti silindr formalı ağacın səthində tapılıb. Əsərdə qollarını anasının boynuna dolayaraq ona sığınan körpə təsvir olunur. Ananın surətində nəvaziş və təmkin hiss olunmaqdadır. Övladını ovucları arasına sığdıran qadının portreti monumental görünüşlüdür. Analıq hissini bir qadının surətilə sənətkar xanım həssaslıqla, obrazlı şəkildə tamaşaçıya çatdırır. “...öz övladını bağına basmış ana fiquru “alla-prima” sistemi üzrə, yəni birdəfəyə hazırlanıb” [5, s.75]. Ümumiləşdirilmiş hər iki surətə xarakterik ülvə hissələr yalnız formaların silueti şəklində təsvir olunsa da, ağac materialında böyük bədii-estetik dəyərə malikdir.

Şəkil 14. Analıq. Ağac. 1976.

Şəkil 15. Toğrulun
portreti.
Ağac. 1979.

Həyat yoldaşı Toğrul Nərimanbəyovun portretində forma ilə rəssamın xarakterik cizgilərindən yaranan obrazı olduqca maraqlıdır (şəkl. 15). Açıq rəngli uzunsov ağacda Toğrulun iri enli alını, xırda gözləri, saqqallı çənəsi səthi, yəni material üzərində o qədər detallaşmaya varmadan oyularaq meydana çıxıb. Digər materiallarla müqayisədə nisbətən yumşaq ağacda portretin belə asanlıqla ərsəyə gəlməsi təbii ki, heykəltəraş xanımın materialı yaxşı bilməsindən irəli gəlir. Hələ gənc yaşlarında fırça ustasının özünəməxsusluğu ilə seçilən surətində heykəltəraş xanım əsas cəhətləri duyaraq onları qeyd olunan cəsarətli texniki eksperimentin nəticəsi olaraq ənənəvi portretlərdən tamamilən fərqləndirir. 1979-cu ildə işlənən bu əsərdə müasir plastik forma elə realist səpkidə icra olunub ki, görkəmli fırça ustasının bu ağac heykəldə asanlıqla tanımaq olur.

Ağac heykəllərdə mövzusunun asılı olmayaraq təsvir edilənlər digər ənənəvi daş, mərmər, tunc və s. materiallarla müqayisədə soyuq deyil, təbiətin yaşayan və daha hərarətli, canlı bir parçasından yaradılır. Bəlkə də bu səbəbdən ağac heykəltəraşlığına “*səmimilik*”, “*ovsunlayıcı*” xüsusiyyətlər xasdır. Hər bir ağac növünün təbii rəng çalarlarının müxtəlifliyi, onun kəsim diaqonalı nəticəsində meydana çıxan estetik keyfiyyətlər və mətninin müxtəlif texniki tələblərə uyğunluğu peşəkar rəssama fərdi yaradıcılıq imkanlarını nümayiş etdirməyə imkan verən əsas cəhətlərdir.

Yuxarıda incəsənət tariximizdə öz sözünü demiş bir sıra tanınmış heykəltəraşlarımızın yaradıcılığında ağac materialında ərsəyə gələn əsərlərin özünəməxsus bədii-estetik yük daşıyıcılığı danılmazdır. Bu sırada Qorxmaz Sücəddinovun, Elcan Şamilovun, Arif Qaziyevin, Münəvvər Rzayevanın adlarını da qeyd etmək olar. Peşəkar səviyyəli ağac heykəltəraşlığı öz bədii həllinin orijinallığı ilə seçilərək daima sənətsevərlərin maraqlı hədəfinə çevrilib. Ağacdən hazırlanan realist heykəllər lirik, romantik ruhu ilə professional və milli heykəltəraşlıq sənətimiz üçün dəyərlidir.

İstinad edilmiş ədəbiyyat:

1. Новрузова Дж. Г. Скульптура – Баку: Язычы, 1983, 49 с.
2. Novruzova C. Heykəltəraş İbrahim Zeynalov – Bakı: Pioner, 1998, 75 s.
3. Mehdixanlı T. Yaradığı əsərləri ilə ürəyində danışan sənətkar // “Qobustan”, 2003, № 2, s. 22-25.
4. Новрузова Дж.Г. Скульптура Советского Азербайджана – Баку: ЭЛМ, 1979, 160 с.
5. Məmmədova Z., Abdullayeva H., Hüseynova E. Albomlar silsiləsi – Bakı: Sərvət, 2013.

Марьям Мансим Кязимова

Художественные особенности созданных из деревянных материалов произведений в азербайджанской скульптуре

Резюме: В статье говорится о художественно-эстетических особенностях произведений искусства, созданных из древесного материала, в национальном скульптурном искусстве Азербайджана. История развития деревянной скульптуры в мировом искусстве древняя. В нашей стране развитие скульптурного искусства реалистического содержания совпадает с современной эпохой. В представленной статье рассматривается творческое наследие ряда выдающихся скульпторов, обращающихся к этому простому материалу современной эпохи. Анализируются скульптурные произведения профессиональных представителей искусства, создающих ценные произведения из древесного материала. Исследуется уникальный художественный стиль и техника Ибрагима Зейналова, Токая Мамедова, Эльмиры Гусейновой, Омара Эльдарова и других художников, внесших вклад в обогащение нашей истории изобразительного искусства. В ходе анализа подчеркивается роль естественной фактуры и декоративных характеристик древесного материала в композиционном решении свободных тем, наряду с портретным жанром, который преобладает в творчестве скульпторов. Дерево – живой материал природы. В деревянной скульптуре, иногда с гладкой, иногда с нечеткой резьбой, внутренний мир и внешний облик изображения создают единство, позволяя раскрыть характер и ярко выразить чувства.

Ключевые слова: скульптор, древесный материал, пластика, портрет, художественный образ, жанр.

Maryam Mansim Kazimova

Artistic Characteristics of Wooden Works in Azerbaijani Sculpture

Summary: The article discusses the artistic and aesthetic features of the works of art created in wood material in the national sculpture art of Azerbaijan. The evolution of wood sculpture in world art is ancient. In our country, the development of sculptural art with realistic content occurs during the modern era. The presented article explores the artistic legacy of several prominent sculptors who worked with this basic material from the modern era. The sculptural works of professional art representatives who create valuable works in wood material are analyzed. The unique artistic style and technique of Ibrahim Zeynalov, Tokay Mammadov, Elmira Huseynova, Omar Eldarov and other artists who contributed to the enrichment of our fine art history are investigated. The role of the natural texture and decorative characteristics of the wood material in the compositional solution of free themes, along with the portrait genre, which prevails in the work of sculptors, is highlighted during the analysis. Wood is a natural material. In wood sculpture, the inner world and the outer appearance of the image form unity with smooth or fuzzy carvings, allowing the character to expose and express emotions clearly.

Keywords: sculptor, wood material, plastic, portrait, artistic image, genre.

Məqalənin redaksiyası daxil olma tarixi: 30.10.2024